

Lenka
Chalupová

KDYŽ
SE
TRHÁ
NEBE

motto

Když se trhá nebe

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.motto.cz
www.albatrosmedia.cz

motto

Lenka Chalupová

Když se trhá nebe – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2025

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

KDYŽ SE TRHÁ NEBE

Lenka
Chalupová

**KDYŽ
SE
TRHÁ
NEBE**

motto

Chcete, aby příběh této skvělé knihy pokračoval i potom, co ji dočtete? Tak ji pusťte dál do světa! Vše potřebné se dozvíte na **www.restorio.cz**.

Albatros Media podporuje udržitelný rozvoj, který vrací použitým věcem smysl. On-line antikvariát Restorio vaše knihy odkoupí a zaplatí vám ihned – nečekáte, až se prodají. Získané peníze si můžete nechat, nebo si vyberete charitu, kterou jimi podpoříte. V tom případě navýší Restorio částku o 20 %.

© Lenka Chalupová, 2025

ISBN tištěné verze 978-80-267-2892-4

ISBN e-knihy 978-80-267-2900-6 (1. zveřejnění, 2025) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-267-2901-3 (1. zveřejnění, 2025) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-267-2893-1 (1. zveřejnění, 2025) (ePDF)

Srpen až prosinec roku 1937

Deník Obzor, srpen 1937: V čerkyňském zámku, kde je nyní Dětská ozdravovna Charlotty Masarykové, je přes dvacet místností. V přízemí je kuchyně se spižírnou a skladištěm na potraviny, dvě jídelny, kancelář, umývárny, ložnice personálu. V prvním poschodí je osm pokojů, z nichž jeden je velkým sálem o pěti oknech na jižní straně, dále izolace pro případ náhlého onemocnění dítěte a ve věži pokojík pro vedoucí prázdninové zdravotní osady.

Iška skládá věci do komínku a po očku pozoruje děti. Tepláčky dává vlevo, košile a prádlo vpravo, dopisy od maminky ukládá na hromádku a schovává do šuplíku. Než je tam uloží, tak do obálek ponoří nos a ujistí se, že voní mámou. Její růžovou kolínskou, kterou si každé ráno šplíchá na zápěstí, aby si k němu mohla přičichnout pokaždé, když za sebou nějaký zákazník zanechá puch.

„Jindřiško, no tak!“ volá na ni zdravotnice. „To máme na tebe zase čekat?“

Ani po třech týdnech Iška neuvykla řádu ozdravovny a nepřijala pravidla, která už ostatní děti vzaly za svá. Nelíbí se jí velký sál s vysokým stropem, po kterém v noci zlověstně kloužou kužely z baterek. Děsí ji místnost s dvanácti bílými lůžky a plechovými stolečky, které při zavírání vržou. Nesnáší předpisy, jimiž se musí řídit, aby tu přežila. V sedm vstát, ustlat si postel, opláchnout obličej, vyčistit zuby, převléct se do úboru, vyběhnout na rozcvičku, vztyčit vlajku, zakřičet tábornický pozdrav a ze zámeckého nádvoří se pak mírným poklusem přemístit do jídelny v sále, kde prý kdysi zámečtí páni přijímali vzácné návštěvy. Jenže to už je dávno, dokonce tak dávno, že si to nepamatuje ani stará kuchařka, ba ani doktor Weiss, na jehož přímluvu do dětské letní kolonie v Čekyni na začátku srpna přijela, aby se tu zotavila a přibrala na váze.

Postel nechá neustlanou, v chvatu si obuje plátěnky a seběhne po širokém schodišti. Čeká se už jen na ni, zařadí se do řady a kmitá rukama tak, jak se po ní chce, poskakuje, mává a široce se směje, protože ozdravovna Charlotty Masarykové je přece místem, kde i děti z chudých rodin mají důvod k radosti. A zdá se, že jen ona si ji neužívá. Každou minutu myslí se steskem na maminku a odpočítává dny, kdy už bude zase u ní. Ráda by jí to napsala i do jednoho ze dvou dopisů, které každý týden mohou opustit brány kolonie, ovšem psaní je tu přísně hlídáné vedoucími oddílů. Poprvé, když začala domů psát o smutku, jí papír dohlížejíci zdravotnice roztrhala a se vztyčeným ukazováčkem řekla: „Ale no tak, Jindřiško, napiš mamince, že jsi včera trhala v lese maliny, vyhrála běžeckou soutěž a na snídani snědla dva krajíce chleba s marmeládou.“

Nebo chceš, aby se trápila?“ Poslušně to udělala... a když se nikdo nedíval, tak ostrou tužkou napsala do místa pro známku: *Je to tu hrozný!* – a hned ten prostor zaplácla známkou, aby její vzkaz nikdo neviděl. Na konec dopisu pak připsala: *PS: Maminko, odlep tu známku nad párou a schovej mi ji do sbírky, ano?* A v příštím listě už ji máma konejšila, že se jí čas pobytu krátí a zanedlouho bude zase doma, tak ať vydrží a užívá si s dětmi poslední dny prázdnin. Jenže ona si je užívat neuměla.

I na nádvoří tu zase stojí sama. Skončila ranní rozcvička, vlajka je spuštěná na půl žerdi, na nástěnce, u které se děti strkají, je rozpis odpoledního programu, část děcek už odběhla do jídelny. Iška se šourá za nimi, dneska je připravena sníst víc než kdy jindy, protože ve středu je na dopoledním programu vážení. Doktor Weiss už jí minule v legraci říkal, že když nebude mít do konce pobytu aspoň pětadvacet kilo, budou si ji tu muset nechat přes zimu, ač v září se dveře ozdravovny zavírají. Ale že kvůli ní by to snad museli prodloužit, protože Okresní péče o mládež ji nevyslala na rekreaci jen tak.

Kuchařka jí dává na tácek krajíc chleba s kusem sýra a buclák mléka, které jim sem dodává sedlák přímo z Čekyně. Je hutné a vlažné, díky němu chleba lehce sklouzává Išce do krku. Poslední kousek si nacpe do pusy prstem a jde si k okýnku pro nášup. Žvýká s povinnou setrvačností, je si vědoma, že úkolem zdravotníků je, aby tu všechny děti přibraly – každé deko zapisují do deníku a porovnávají s nástupní váhou. Stovka školáků sem přijela právě proto, aby se zotavila a nabrala na váze, jsou tu děti z Moravy, Slezska, Čech, Slovenska i Podkarpatské Rusi. Ona to má z Čekyně do Přerova tak blízko, že by tam snad i kamenem dohodila, klidně by sem za ní mohla maminka na neděli přijít, ale

návštěvy jsou tu zakázané, aby děti ze vzdálenějších krajů nepropadly záchvatům lítosti a trudnomyslnosti. Platí, že všichni musejí mít rovné podmínky. Jindřiška Ebertová stejně jako třeba Pavel odkudsi od Ostravy, který všem říká, že má v plicích uhelný prach. Nebo Irina z Užhorodu, která jí hltavě, až nenasytně, a po každém jídle si schovává k nelibosti všech kůrky po kapsách. „No a za nimi rodiči přijet nemohou, mají to daleko,“ vysvětlila Išce zdravotnice, když do toho roztrhaného dopisu napsala prosebnou doušku, aby za ní máma *prosím Panebože* přijela.

Dožvývá poslední sousto a rozhlédne se kolem sebe. Zase je tu poslední... Ještě si řekne o mléko a pocítí v břiše zlověstné žbluňkání, chce se jí na velkou, ale ze všech sil zatne svaly, protože před vážením ze sebe nesmí nic dostat. Odevzdá talíř a přemístí se do dlouhé chodby s vysokými stropy, sedne si na lavičku před ordinací a čeká, až na ni přijde řada. Poposedne si kousek dál od kluků, kteří se pošťuchují, a když z ordinace slyší: „Iško!“, vystřelí, jako kdyby ji ti kluci střelili prakem do zadku. Iško jí tu říká jen doktor Weiss, moc dobře totiž zná její překérní situaci se jménem a s neschopností vyslovit „ř“. Je také z Přerova, takže ví, proč jí maminka i spolužačky z dívčí školy Boženy Němcové říkají Iško. Ale stejně ji tu vždycky na úvod trochu potrápí.

„Řekni ,ř.“

„Rž,“ procedí Iška kdesi mezi předními zuby, jazykem a patrem a pak to zkusí ještě jednou, snaživěji: „Ržžž.“

„Ani to jsme ji tu nenaučili,“ povzdechne si zdravotnice a pohladí ji laskavě po hlavě. „Podívej,“ vycení na ni svůj chrup, „stiskni zuby na sebe, našpul rty a polohlasem vydech-
ni ,r‘ – potom trochu přitlač a musí ti z pusy vyjít ,ř.“ Iška to

zkouší, ale nic, vychází z ní jen ržepa, žežicha, ržeka. Je ráda, že aspoň její váha je nezklamala, přibrala dvě kila, což doktor Weiss kvituje, protože do zprávy pro Okresní péči o mládež bude co nevidět připravovat raport a nerad by končil slovy, že pobyt v ozdravovně nebyl úspěšný. Jeho sdělení o závěrečné zprávě zvedne Jindřišce náladu, je pro ni znamením, že se pobyt opravdu chýlí ke konci, ona se ještě pětkrát vyspí na železné posteli v pokoji sdíleném s jedenácti děvčaty... a už pojede domů.

Když kráčí chodbou, úplně si nahlas – tak nějak s nádechem líbeznosti – povzdechne nad tím, jak moc se těší. Na maminku, na jejich domeček na přerovském Žerotínově náměstí, na kamaráda Gabriela, na tetu Cecílii, na foxteriéra paní Rosenbaumové a na audinku pana Rosenbauma, kterou ji – pakliže je v dobrém rozmaru – vozí po náměstí. A také na záchodky uprostřed Žerotínáku, které jsou jejich královstvím, neboť máma tam pracuje jako městská stoličná. Kdyby mohla, hned by ze skříňe posbírala všechno oblečení, hodila je na dno kufru, zavřela ho na dva západy a pádila by z Čekyňského kopce dolů do Přerova. Za sebou by nechala dětskou letní kolonii, celý záměček, který vítá příchozí cedulí: *Dětská ozdravovna Charlotty Masarykové, oáza pro zdraví našich dětí*. Doběhla by celá určená až k jejich záchodkům, sedla by si vedle maminky a přičinlivě by se hned prvního zákazníka zeptala: „Je libo za čtyřicet halířů, nebo za šedesát?“

Obecenstvo se žádá, aby záchodky neznečišťovalo, a upozorňuje se, že každé znečištění bude policejně trestáno.

Plechové ceduli chybí dva šroubky ze čtyř, takže visí na budově veřejných záchodků nakřivo a rozčiluje tím nesouladem všechny tři stoličné, které se tu od pondělí do neděle střídají, aby svou přítomností prospívaly lidem, kteří mají nutkání, ale také městu, pro které tu od šesti od rána do sedmi do večera pracují. Rozsáhlé Žerotínovo náměstí se všemi přilehlými ulicemi slouží Přerovanům k bohatým nákupům, v čtených obchodech tu seženou všechno, co oni sami i jejich domácnosti potřebují, korzují tu a povídají si celé hodiny, a to by bylo, aby je to aspoň jednou „nechytlo“. A navrch tomu právě tady bývají trhy, které stoličným přinášejí největší kšefty, to se tu za den omete až dvě stě lidí a ony mají co dělat, aby pak udržely pořádek u sedmi pisoárů a čtyř splachovacích klozetů. Ale zase ta radost, když mohou lidem dopřát úlevu!

Emílie Ebertová je nejmladší ze všech stoličných – a také si o sobě myslí, že je nejpečlivější v úklidu a nejpoctivější ve vyúčtování. Mívá největší tržbu a to ji přesvědčuje o tom, že ty dvě si přilepšují do kapes... Však je v tom nikdo nekontroluje, výdělek jen zapisují do sešitku, který si po každé směně předávají i s informacemi, kolikrát šúrovaly záchod, zem a umývadlo. Emílii posluha na záchodcích nevadí – i když ví, že mnohým lidem to není echt, ona je na svou práci hrdá. Jediné, co jí tady nevoní, je to věčné vyptávání se zákazníků, jestli chtějí jít na malou za čtyřicet halířů, či na velkou za šedesát. Všichni samozřejmě žádají levnější sazbu – však vědí, že je stoličná u toho nebude šmírovat – a jí je pak trapně, když si musí ucpat nos nebo přivonět ke svému zápěstí, nasáklému růžovou vůní. I proto navrhla radním, ať změní vyhlášku a žádají jednotných padesát halířů za jednu návštěvu. Argumentovala vlastním studem i ošíváním se lidí, kteří prostě nechťejí

o svých potřebách mluvit s cizí ženskou za okýnkem. Vyhověli jí a dnes má přijít údržbář, který vymění starou ceduli s cenami za novou – a opraví i tu letitou, visící nakřivo.

Emílie si krátí čekání zaléváním muškátů, které sem přinesla a usadila do truhlíků. Od května do září jí bohaté červené květy dělají radost – nesedí totiž v kukani uvnitř, ale s povolením rady smí mít venku stolek se židlí a tam úřadovat. To ji baví, může pozorovat cvrkot na ulici, prohodí s lidmi pár slov, vyslechne si drby a pár jich i pošle dál. Vždyť tady se mnohdy také probere ledasco!

„Za čtyřicet,“ hlásí jí muž v šedém klobouku, kterého nezná. Pozoruje ho v kapesním zrcátku, které má položené na stolku, aby viděla za sebe. Chlapík použije pisoár a pak si dlouze umývá ruce, nešetrně ořepe dlaně a zacáká zrcadlo tak, až Emílie zrudne vzteky. Zákazníkovi ale neříká nic – nesmí, pokud nechce přijít o práci, takže jen trousí naučené fráze jako „děkujeme za návštěvu, služebníček, přijďte zase, spánembohem, pane...“ – hned ale vezme hadru a jde tu pohromu zlikvidovat. Otírá kapky vody a dívá se na sebe, zdá se jí, že v posledních měsících strašně zestárla... že se na ni z odrazu nedívá ta pěkná Emilka, ale stará ženská, která se začíná nápadně podobat dalším dvěma stoličným. Má pocit, že na svých jednatřicet ani nevypadá, její kdysi živé tmavé oči podivně zešedly, černé vlasy se jí plazí podél kulaté tváře v promaštěných prouzcích, nad kořenem nosu má dvě vrásky, které se prohlubují. Vycení na sebe zuby a aspoň ty musí pochválit, jsou bílé jako čerstvě napadaný sníh a pěkně vystupují z její snědé pokožky, rámují přirozeně červené rty, které pořád vypadají, jako kdyby právě snědla hrst šťavnatých jahod.

„Je tu někdo?“

Prohrábne si vlasy a zastydí se. Bůhví, jak dlouho na ni údržbář civí, zatímco ona se místo stírání šmouh prohlíží, jako kdyby byla zamilovaná sama do sebe. A to ona teda není, na důkaz čehož se zamračí, až prohloubí vrásku a rozcuchá si ofinu. Ne, nemá se ráda! Milovala rodiče, svého muže Václava, jejich malou Išku... ale sebe ne. A když osiřela a později i ovdověla, zůstala jí na její objemnou lásku už jen Jindřiška a tu obaluje do svých citů jako do sladké pouťové vatičky. Hlavně kvůli ní se snaží, aby vyžily i bez táty, v pondělí a úterý proto slouží na záchodcích, ve středu a ve čtvrtek spravuje prádlo lepším rodinám, v pátek uklízí u Rosenbaumů a v sobotu u nich posluhuje, aby mohli ctít šábes. Neděli mívají s Jindřiškou pro sebe – ráno jdou do kostela, pak navštíví Cecílii a odpoledne korzují s ostatními po Michalově, lížou smetanovou zmrzlinu a nechají se okouzlovat květinovými parkovými variacemi.

„Hotovo!“ hlásí mladičkový údržbář a čeká na pochvalu, kterou mu Emílie ochotně udělí. Ví, že muži touží po uznání, i její Václav po něm bažil... a ona coby milující manželka mu ho posílala plnými hrstmi. Když doma sám vyrobil botník, přitloukl na zeď Jindřiščin obrázek, opravil okap, ulovil kapra nebo donesl z práce odměnu... Nad vzpomínkou už jen povzdechne – stejně jako nad tou další, která jí přivane do mysli. Ano, chválila ho i tehdy, když s těžkým zraněním hlavy ležel v nemocnici a doktoři mu nedávali šanci, zatímco ona mu špitala: „Ty jsi šikovný chlap, Václave, ty se z toho dostaneš!“ Nedostal, kdyby ano, dávno by už měla ceduli na záchodcích opravenou a nemusela by čekat, až jí město povolá údržbáře. Ten tu ještě okouní, sbírá si vercajk a zajímá se, jestli by s ním nešla v sobotu tancovat do Avionu, zatímco ona razantně vrtí

hlavou a rozpaky plaší tím, že do deníčku kolegyním napíše: *V 10.15 hod. přidělána nová cedule a opravena stará, tak nezapomeňte, že od zítřka už je vše za 50 halířů!*

Když údržbář sedne na kolo a odjede, Emílie si oddechne. Žádného muže nechce a nabídky v ní vyvolávají bezradnost. Stejně jako neumí komplimenty přijímat, není schopna je ani odhánět. Ona ale pro Jindřišku nového tátu nechce, byť se od ní očekává, že si coby počestná vdova najde nového živitele, Išce tím zařídí otcovskou ochranu a do manželství přivede ještě dvě až tři děti, ať nová republika vzkvétá. I Joža Boček jí okatě nadbíhá. A také doktor Weiss, proto Jindřišku dostal do dětské letní kolonie a proto jí dnes také slíbil, že holku přiveze z ozdravovny domů, protože má prý stejně cestu do Přerova za matkou, sestrou a švagrem. A tak na oběd donesla Emílie kastrůlky dva, hrachovou kaši s chlebem a kyselou okurkou má Iška ráda.

„Jo, ta si dá, i kousek uzeného pro ni mám,“ říká si, když zahlédne v ohbí silnice uchrchlané staré auto doktora Viléma Weisse a v okýnku u zadního sedadla vidí přilepený nosík její malé Jindřišky. Ta div že dveře neurazí – vyběhne z aerovky tak rychle a divoce, že Emílii málem povalí, ale ona to ustojí, drží ji šťastně v náručí a slibuje: „Už nikdy, Išinko, už nikdy nebudeme bez sebe!“

Vilém Weiss se zhluboka nadechne a rozhlédne se po Žerotínově náměstí. To místo má rád už jen proto, jak se tu prolíná život židovských a křesťanských starousedlíků. Kromě běžných sousedských šarvátek, hospodských půtek a dětského

hašteření tu za celý svůj život nezaznamenal nic, co by mu tříštilo obraz pospolitosti dvou náboženství. Léta spřátelené rodiny se dělily jen na ty, které chodí do synagogy na rohu Žerotínova náměstí, nebo do kostela svatého Michaela archanděla v sousední ulici Šířava. A zatímco v jedněch rodinách ctili Chanuku a rozzínali devítiramenný svícen, v jiných rozsvěcovali vánoční stromy, aniž by přitom mezi sebe zasévali nenávist. On měl nejraději smíšené rodiny, líbilo se mu, jak se děti Židů a jinověrců mnohdy roztomile zmítaly mezi matčinou a otcovou vírou.

Ví, že kdyby nebyl černou ovčí rodiny, mohl tu také žít, pracovat ve své ordinaci, přijímal by ženy v očekávání, vedl domácí porody a ošetřoval kojence, mazal by jim pupíky heřmánkovou mastí a konejšil střevní koliky kapičkami. Ale protože se narodil pro karban, tak mu to Pánbůh spočítal a vzal mu nejen ordinaci, ale i otcovský dům, který prohrál v božím požehnání. Když si na tu hru a její pravidla vzpomene, zasvrbí ho ruce, labužnický zamlaská a píchne ho u srdce – sám přitom neví, jestli rozjitřením, nebo výčitkou. Kdyby mohl... kdyby mohl, hned by navzdory svému svědomí vklouzl do nejbližšího doupěte, vyzval očima bankéře, že může nalepit mariášové karty na plátno – a už by vsázel! Modlil by se přitom, aby zasáhl hauptrefu a dostal desetinasobek vkladu. A kdyby náhodou o vklad přišel, už by sahal do kapsy pro další bankovky, protože vzrušení ze hry bylo něco, co nemohl svou intenzitou přirovnat k ničemu – dokonce ani ke chtíči, který ho kdysi spaloval. Karty, které mu jeho matka Kornelie tisíckrát zakázala a milionkrát proklela, mu vzaly všechno. Dokonce i dům, který si pokaždé zálibně prohlíží, když přijede na Žerotínovo náměstí, aby navštívil matku, sestru a švagra.

„Tvoje chyba. Dnes jsem tam mohla být doma,“ dloubne ho máma mezi lopatky. Vrací se ze schůze Dobročinného spolku Vlasta, kde se snaží udržovat dobré jméno rodiny, které on prošantročil v čertových obrázcích. I přes propast desíti let mu nemůže odpustit, že kvůli němu musela opustit domov, který s mužem opečovávali a kde přivedli na svět jeho a později i o tři roky mladší Juditu. Jejich otec, odborný ženský lékař Weiss – ke kterému chodily všechny přerovské židovské ženy se svými outěžky – si přál dvě věci: aby syn krácel v jeho šlépějích a dcera byla dobře provdána do movité rodiny, která bude mít pochopení pro její duševní jemnocit. Na smrtelné posteli měl v tomto ohledu splněno, Vilém promoval a Judita byla čerstvě provdána za majitele nábytkářské firmy Huga Rosenbauma, který ji zbožňoval. I rabín nad rakví spokojeně říkal: „Otcova šlechetná duše byla oddělena od těla ve chvíli, kdy jeho zaopatřené děti už samy kráčely životem.“ V té době ještě Vilém krácel, potom jen kulhal a nakonec skuhral nad svou nemohoucností se pohnout. V začátcích byl hrdý, že převzal tátovu ordinaci i se všemi pacientkami, poskytoval jim stejnou péči a útěchu jako otec, ale pak ucítil na své kůži jemný dotek karet, zavoněl mu jejich hospodský pach – to, co z nich táhlo, když je přehazoval z jedné dlaně do druhé – a byl ztracen. Hra, výhra, prohra, radost, zlost... To všechno mu pěnílo krev, která neuměla jeho žilami protékat hladce a bezproblémově. Nasekal dluhy, které splácela matka z pozůstalosti po otci, pak za něj se skřípěním zubů platil švagr Hugo, zatímco on všechny ujišťoval, že s karbanem skončí, závazky zaplatí a otcovu ordinaci udrží. Jenže ty karty... to bylo něco jako ženský klín pro notorického sukničkáře, pronásledovalo ho

nutkání a dráždivé puzení, které ho odkudsi z nitra balíčku vábilo slovy: *Však si na nás jen sáhni, Viléme!*

„Tak pojď, na svačinu máme švestkové koláče s drobenkou,“ dloubne ho máma do lopatky podruhé. Následuje ji do sestřina a švagrova domu, kam se v šestadvacátém roce musela nastěhovat, když jejich barák propadl peklu – jak ona sama říkala. V její ložnici se dnes už roztahovala jiná žena, v dětských pokojích zvonil smích cizích dětí a z někdejší ordinace, která voněla dezinfekcí a mastičkami, se stal obchod s látkami, který do dálky smrděl chemickým přípravkem proti nenažraným molům. Jediné, co Kornelie Weissová kvitovala, bylo to, že si s dcerou i jejím mužem rozuměla, a bylo její radostí, že jí dovolili, aby jim vedla kuchyni v košer čistotě. Pekla, vařila a smažila, zavařovala, konzervovala, macerovala a nakládala! Se situací ji mírně smiřovalo i to, že se nemusela stěhovat daleko, ale jen do sousedství, protože oba domy k sobě patřily takřka bratrsky, neboť byly spojeny společnou zdí. Jen občas, z jakési nostalgie, si vzala do ruky hrníček, přiložila ho na společnou stěnu a nábožně skrze něj poslouchala zvuky linoucí se z cizí domácnosti. A že byla zeď bytelná, nemohla slyšet nic – všechny kolem sebe ale ujišťovala, že ona nenaslouchá hádkám a vzdechům sousedů, nýbrž jemným tónům, které její dům vydává. Říkala: „Je to jemné, jako když Moše hraje v synagoze na housle.“

Vilém si sedne ke stolu v jídelně a pozoruje mámu. I ve svých dvaadesáti je pořád čiperná a vypadá k světu – má vysokou, štíhlou postavu, úzký obličej, ostrý nos, špičatou bradu a velké černé oči, kterými uměla vždycky zlověstně koulet, když Vilém v dětství něco provedl. Zakládá si na tom, že pochází ze starých dobrých časů, z lepší vídeňské rodiny, kde

se jídlo podávalo na míšeňském porcelánu, jedlo se stříbrnými přibory a pilo se z křišťálových sklenic, a skoro až okázale trvá na tom, že tomu musí odpovídat i její vzezření. Ženy v jejím věku už dávno nenosí na hlavě kapižon z černého hedvábí, který se dvěma stuhami pevně váže pod bradu, tarlatánové šaty a hnědé šněrovací boty, které pevně stahují lýtko. I její mluva je někdy strojená, když místo pozdravu říká lidem na ulici: „Pánbu rač chránit a opatrovat.“ Vilém ji často škádlí a radí jí, ať se víc uvolní a osvobodí se od starých zvyklostí, ale to mu vždycky jen odsekne: „Já si nemůžu dovolit, aby se má zbožná máti v hrobě obracela, já ne, Viléme!“ – čímž mu jasně dává najevo, že ona se jednou bude kvůli jeho nesešněrovanému životu otáčet v rakvi jako na obrtlíku.

Kornelie odloží kapižon, který na stoličce u botníku připomíná nepatřičnou divadelní rekvizitu z dob národního obrození. Na obličeji má od ostrých okrajů stuh vyhloubené rýhy, které vedou kolem uší až k bradě a Viléma už od dětství dojmají, protože jsou důkazem matčiny věrnosti starému světu. Světu, který on – průšvihář a kverulant – nikdy nepochopil a nepřijal.

„Uvařím kávu,“ rozhodne matka, odkráčí do kuchyně a z dálky ještě křičí: „Je čerstvě pražená, koupená u Kučery v Mostní ulici, a ten má extra delikatesní zboží! Je jemně namletá a voňavá, ucítíš její hořkost až v morku kostí. Šest korun jsem za půl kila dala!“ Vůně zavane až do jídelny, Vilém nakrčí nos a nasaje ji do obou dírek, provrtá se mu až kamsi do mozku, kde je komůrka pro pěkné požitky. Neví, čím to, ale káva od mámy je vždycky nejchutnější, podává ji v bílém šálku s pozlaceným okrajem, a to hned člověk propadne kouzlu výjimečnosti. Jenže jeho povaha je spíše laciná, na přepych

si už léta nepotrpí. Vlastně dřív ano, vždyť v něm vyrostl, ale když přišel o dům i ordinaci, nemohl na žádné libůstky ani pomyslet. Ze dne na den byl bez práce i bez peněz, vržený mezi uliční drbny, které trousily: „Ještěže se toho nedočkal starý pan doktor. Ještěže nevidí, jak mu synek rozfofroval majetek.“ Jen dobrý otcovský zvuk jména Weiss ho ochránil před tím, aby neskončil někde v útulně, vděčný za slamník a krajíc chleba, který by mu přes Dobročinný spolek Vlasta nechala poslat matka. Tehdy, bylo to v sedmadvacátém roce, si ho povolal starostův náměstek a řekl mu: „Že jsem znal tvého tátu – a čest jeho památce – ti nabízím, abys pracoval pro Okresní péči o mládež. Jako ženský a dětský lékař bys od září do června vedl Poradnu pro matku a dítě v Komen-ského ulici a od července do srpna bys byl vedoucím lékařem v dětské kolonii na zámku v Čekyni, kde co nevidět otevřeme ozdravovnu Charlotty Masarykové. Na zámku budeš mít i dvě cimry k celoročnímu bydlení. No a život na vesnici tě aspoň nebude lákat k vyhledávání hráčských doupat, Viléme.“ Vzal to, na vybranou stejně neměl, švagr Hugo mu koupil starou aerovku, aby se mohl pohodlně přemísťovat. A on už deset let pendloval mezi vesnicí a městem. Na Žerotíňák se vracel za mámou, hlavně za ní. Aby se jí svou přítomností omluvil za hříšný život, který vedl... a aby si poslechl tlukot jejího srdce, které od dob jeho potíží začalo haprovat.

Kornelie položí na stůl kávu se švestkovým koláčem, pohladí syna po vlasech a hlesne: „Jez, Viléme, pekla jsem ho pro tebe, je z cukru ještě od Skeneho a s drobenkou.“ Sama si kávu nedává, byť i jí škádlí chuťové buňky, ale moc dobře ví, že po svačině si Vilém zaboří do uší stetoskop, který používá v bezplatné poradně na srdíčka chudých dětí, a řekne: „Musíš

se šetřit, mami.“ A dost možná za nimi do jídelny přijde Judita, která mu připomene, že mátiny trable začaly až s jeho vášní pro karty. A on se bude obhajovat nebo hledat záchytné lano u švagra Huga, který mu ho jako dobrá duše téhle rodiny vždycky hodí.

Tentokrát je ale něco jinak, což Kornelie vytuší, když doopravdy v plné sestavě usednou ke svačině. Hugo je zádumčivě mlčenlivý, skoro až zaražený, byť jindy je výřečný. A když se Vilém chystá k odchodu, chytne ho za loket a šeptne: „Rád bych s tebou mluvil o samotě, už jsem rozhodnutý.“ Odvleče ho do svého pánského pokoje, nabídne mu doutník a rázně zaklapne dveře do chodby, takže když se k nim zvědavá Judita přiblíží a přitiskne ucho na dveře, slyší jen tiché ozvěny slov: „To musí zůstat mezi námi.“

„Mají mezi sebou nějaké tajemství,“ stěžuje si pak v jídelně matce dotčeně, „copak je možné, aby muž před svou zákonitou ženou něco zamlčoval? Cožpak já Hugovi taky něco tajím? Co je tohle za nové móresy v našem domě?“

Kornelie se na svou dceru přísně podívá a Judita hned ví, co převaluje na jazyku. No dobře, ona také cosi Hugovi tají, ale to je přece něco docela jiného!

Judita Rosenbaumová má tři životní témata – krev, světlo a křišťál. A křišťál miluje v každé jeho podobě. Je pro ni symbolem čistoty, čiré nevinnosti, lesku a trýpytu. Toho všeho, co ona ve svém manželství už patnáctým rokem nachází a co také odevzdává. Proto je její a Hugova oslava křišťálového výročí výjimečná, v tomto ohledu ji nikdy nemůže předčit

ani svatba porcelánová, stříbrná či zlatá, dožijí-li se jí. Čistota křišťálu ji naplňuje pocitem dokonalosti až rozmařilosti, který si tak ráda užívá.

A dnešní patnácté výročí svatby jí k tomu dává příležitost. Budou jíst čokoládový dort z křišťálového podnosu na vysoké noze a pít červené víno z křišťálového skla, které dostala onoho vzácného 12. září roku dvaadvacátého od maminky. Dodnes si pamatuje, že když jí máti drahou soupravu darovala, protočila tehdy stopku sklenice v prstech, přivřela levé oko a znalecky podotkla: „Vidíš, Judito? Vidíš ten odlesk, když natočíš brus k paprskům slunce? Vždycky dbej, aby byl křišťál v čistotě. Stejně jako tvoje domácnost a taktéž jako tvůj vztah k muži, kterého musíš ctít, jako já jsem ctila tvého otce a tvá babička dědečka. Náš rod je dílem oddaných žen a velkých mužů.“ Judita měla čerstvých triadvacet let a vůbec nepochybovala o tom, že by její manželství mělo být jiné, vždyť Huga Rosenbauma milovala už od chvíle, kdy se jejich oči poprvé střetly na Židovském bále v Městském domě, kde si ona poprvé užívala zábavu bez dohledu rodičů, zatímco Hugo s mladším bratrem Ottou si na něm vybírali své nevěsty.

„Emílie, ještě se pustíme do těch lustrů,“ rozhodne Judita a rukou vlídně popožene jejich posluhovačku Ebertovou. Na lustrech z křišťálu ona pozná, jestli s Hugem vybrali do své domácnosti dobré ruce, dost drsné na vydrbání podlahy i jemné na křehkou práci. Dívá se ke stropu a užívá si unikátní lom, který násobí sílu světla a žárovek. Sleduje přitom Emílii, která u nich pracuje teprve půl roku, jak měkkou prachovkou stírá okem neviditelná zrníčka prachu. Stojí na vysokých schůdkách, a ještě na špičkách, jak je malá, musí ruce skoro

vytahovat z ramen. To Judita je oproti ní vysoká a sošná, ta by se natahovat nemusela. Je dokonce tak vysoká, že když si brala Huga za muže, musela mít svatební střevíčky placaté a on na vyšší platformě, aby nad ním nečněla jako rákos z bláta. Ona to viděla už tehdy na tom Židovském bále, ale vůbec ji to nerozladilo, zatímco on byl překvapen – když ji vyzval k tanci, s údivem sledoval, kterak se její dlouhé tělo zvedá do výšky, zatímco on vedle ní stojí skoro až zahanbeně malý. Našli soulad v tanci, což bylo pro Juditu prvním dobrým znamením, že by mohli najít soulad i v jiných tělesných rozkoších. A ten předpoklad jí vyšel. Ještě ani nebyly zásnuby, a oni dva už před Bohem patřili sobě.

Když si po roční známosti o ni přišel Hugo říct, rodiče si oddechli. Máma kvůli tomu, že holka nebude v hanbě, kdyby v tom hříchu – který jako správná matka vyčetla z jejích očí – náhodou počala. Otec si cenil toho, že se dcera vdá do rodiny, která vlastní továrnu na výrobu nábytku. Však sami také neměli holé řitě – on byl vážený lékař a Hugovi hned sdělil, že Judita dostane věnem vedlejší parcelu po zbořeném domě na Žerotínově náměstí a k tomu tolik peněz, aby si mohla v začátcích manželství dovolit postavit na tom místě dostatečně velký dům s výstavní fasádou do centra a s moderními ochozy do dvora. Když si plácnou, stanou se z nich sousedé – a snad i přátelé! Hugovi se nad tou lákavou nabídkou zachvěly vousy i s chřípím. Dostane ženu, která se mu líbí, a navrch peníze, o nichž se mu ani nesnilo. Judita už v tu chvíli přivírala oči a viděla dům s křišťálovým lustrem vyrobeným v Kamenickém Šenově, který ona jednou bude mít v hale. A teď ho tu má.

Emílie ho leští s pečlivostí ženy, která si je vědoma vzácnosti, již třímá mezi prsty.

„Myslím, že to stačí,“ kývne na ni Judita a pomáhá jí sestoupit ze schůdků. Pošle ji do kuchyně, aby pomohla Kornelii s přípravou slavnostní večeře, ale připomíná jí, že na jídlo sahat nesmí – jen vyleštit příbory, číše a talíře, umýt a utřít nádoby a nachystat ovoce na mísu. A smí sahat jen na ovoce, které není k přímé spotřebě, ale loupe se, třeba jako pomeranč nebo mandarinka. Když to později opravdu Emílie dělá, dlouho si ještě nad tou vábnou sladkou vůní očichává ruce. Exotické ovoce, jakýsi grep, vidí poprvé v životě, jeho chuť ji láká – a že Rosenbaumovi nejsou lakotní, hned jí dva kousky posílají domů pro Jindřišku.

Judita sice pochybuje, že nahořklá chuť grepu bude holce chutnat, ale aspoň okusí, co jiné děti ne. Malou Išku má ráda, mnohokrát ji při pohledu na černoooké děvčátko napadlo, že tak nějak by mohla vypadat její dcera, dal-li by Bůh. Jenže on nedal... Jindřišku zná rok a půl, co se s matkou přestěhovaly na Žerotínovo náměstí, do malého domečku pod Přikrylovou vilou. Tehdy se rychle rozneslo, že se sem stěhuje vdova se sirotou, které přišly při sekání ledu na Bečvě o živitele. Pamatuje si, že z Dobročinného spolku Vlasta jim jako první úleva byly poskytnuty peníze na pronájem jedné cimry ve vlhkém domku, do kterého nikdo kvůli plísni nechtěl. Emílie neměla práci, ale brzy si o ni řekla, byla šikovná ve vysprávkách prádla, takže posílala malou Išku po domácnostech, aby jí svěřily, co bylo třeba zašít, zaštopovat nebo zalátat. Od starých kabátků rozjetých ve švech přes děravé pánské ponožky až po těžké a léty zřídle povlaky. Pak si našla práci stoličné. A když od nich odešla ze služby stará Matylda, navrhl Hugo, aby práci *šábes gojte* pro ně obstarávala Emílie Ebertová. Judita se sice ošívala, protože jí bylo proti srsti, aby se v době šábesu – kdy

oni nemohou v souladu se svou vírou pracovat – starala o domácnost ženská, která dělá v jakési městské výkalnici, ale nakonec se na její obranu vydala i Kornelie. „Žena, která má ruce dost jemné na to, aby nám zašila punčošky, a dost drsné na to, aby vzala hadr a umývala pomočené toalety, bude pro naši domácnost ideální.“ Nakonec se shodli, že se stanou aspoň částečně jejími chleboďárci, v pátek ji najímali na úklid, v sobotu na posluhu – a když Juditu chytly trýznivé bolesti hlavy, tak věděli, že jejich křesťanská šábes gojte vypomůže i v obchodě, který zabíral celé přizemí domu.

„Ještě křišťálovou vázu, Emilko,“ plácne se Judita do čela. „Hugo mi určitě přinese růže!“

Zamlouvalo se jí, jak je Emílie rychtovná – hned ví, kde má váza místo, jemně ji opláchne a pak skoro dechem vysuší, aby v brusech neulpěl ani chloupek z utěrky. Judita musí zpětně uznat, že s ní udělali kauf. A když Hugo doopravdy přinese kytici, Emilka taktně poodstoupí do pozadí, aby před mužem vynikla jen Juditina jemná krása. Judita stojí s růžemi u stolu a cítí, jak jí do tváří prostupuje nach – a ještě více se jí úzí dech, když Hugo otevře krabičku, z níž vyloví dlouhé, visací křišťálové náušnice. Hned si je dá do uší a zacinká jimi, vypadá to laškovně a svádívě, byť oba vědí, že je dnes pátek, a navíc výročí svatby, tudíž „to“ stejně nemohou vynechat.

Když se Judita o dvě hodiny později nad Hugem sklání, neujde jí, jak si muž její nové náušnice obdivně prohlíží. Ve světle lampičky se třpytí tak, že se jeho pozornost teď více upíná k jejich lesku nežli k ženině tělu. A přitom on tak rád pozoruje její obličej s těmi nejpůsobnějšími židovskými rysy, její plná a pevná prsa s tmavými bradavkami, útlý pas a černý klín, do kterého tak rád vstupuje. Judita se ale ošálit nedá

a připravit o rozkoš také ne, na to je moc požitkářská. Sundá si náušnice, uloží je na noční stolek, zhasne, otočí se k němu zády a pak změni polohu tak, až má Hugo pocit, že se jeho tělo roztaví na hmotu. Je si jist, že takhle dobře ho umí odměnit jen jeho žena, které podlehl před patnácti lety stejně jako dnes. Potom to ale Judita tak trochu pokazí. Sesedne z něj, otře si bílým kapesníčkem stehna a prakticky se zeptá: „Poslouchej, Hugo, jaké ty máš tajnosti s Vilémem?“

Má tři vteřiny na to, aby odpověděl, ale pravdu jí vyklopit nemůže. A tak řeč otočí jinam: „Říkal jsem mu, že zítra má být v synagoze prosebná bohoslužba za brzké uzdravení Masaryka. Sloužit bude kantor Lissauer a já chtěl, ať jde Vilém se mnou. Vždyť víš, jak nám oběma na Tatíčkově záleží!“

Deník Haná, 12. září 1937: Slovan jsem a Slovan budu, český šat vždy nosit budu. Rolný už ho dělá léta – do Čech i do celého světa.

Oblek od Rolného si na sebe bere Hugo Rosenbaum jen výjimečně. Je šedý, vkusný, krásně ušitý... ale jak díky tchyni Kornelii a její kuchyni zblahobytněl, je mu poněkud úzký v ramenou a gatě ho tlačí v pase, takže si musí povolit knoflík a zajistit se háčky, které mu do kalhot taktně všila Emílie. Košili má nažehlenou s Juditinou pečlivostí, ale také ho u krku trochu škrtí, prohlíží si v zrcadle svůj podbradek a přemýšlí, kdy že mu tam stačil narůst takový nehezský lalok. Ze skříně si

bere nové ponožky, nejoblíbenější kristiánky, které si kupuje za hříšných pětadvacet korun u Bati, ale jsou ručně pletené z kvalitní vlny, mají vetkaný podvazek a zesílená chodidla. A jsou tak měkké, že s nimi lehce vklouzne do bot s vysokým podpatkem značky Berson, které si pořizuje, aby mezi ostatními muži netrpěl komplexem malosti. Hlavně tedy před svým bratrem Ottou, který se léta snaží urážet a zpochybňovat jeho mužnost řečmi, že chlap, který dorostl do metru šedesáti, snad ani není chlap. Dnes mají mít schůzku s novým architektem, a to se Otto, který se v jejich továrně jen fláká, zase bude předvádět se svou mnohomluvností! A Hugo se bude ze všech sil snažit, aby jejich nový spolupracovník neodhalil napjaté bratrské vztahy a ze spolupráce nevycouval.

Než odejde z domu, políbí spící Juditu na odkopaný kotník. Zavrtí se, ale neprobudí, její šípkové království bývá nerušeně hluboké. Před domem se pozdraví s Jožou Bočkem, který mu v domě vede obchod a sklad. Je spolehlivý a hlavně dochvilný, takže i díky němu si Juda může pospat do osmi, prozítat se do nového dne u rádia, v poklidu si vypít svou oblíbenou perolu a teprve pak sejít dolů do krámu. Jožku mají rádi, je pro ně skoro jako člen rodiny, i proto mu vedle skladiště pronajímají bezplatně maličký byt, kterého si vdovec považuje. Stará se poctivě nejen o obchodní záležitosti firmy, ale z vděčnosti za příbytek i o auto, které Hugovi leští jelenicí tak vehementně, že lak už má podobu zrcadla.

Nablýskaná Audi 225 Limousine věrně čeká před vraty. Na svou tmavě modrou limuzínu s dvouválcem si Hugo potrpí, a když do zánovního auta sedne, hned má pocit, že povyrostl aspoň o deset čísel. Sedadla jsou v kůži, šaltrpáka z alabastru, na zrcátku má stříbrný medailon od Kornelie. Když jede ve

svém voze, vždycky se rozhlíží kolem sebe – přitom ví, že je to směšně maloměstské, ale kdo má takové auto?

Ve dvoře továrny, která se nachází v blízkosti přerovského nádraží, vždycky kára stojí jako klenot, za nějž dal loni svých poctivých čtyřicet tisíc korun. Však za co by měl utrácet, když nemá děti? S Ottou si výdělky dělí napůl, jenže ten živí tři krky, tudíž se s odporem musí spokojit se starším modelem aerovky bez střechy – přitom ale vždycky zdůrazní, že on je na rozdíl od svého bratra něco víc, neboť zplodil dědice. Dědice továrny na nábytek, která je jejich společným dědictvím po otci. Doteď nese název *Rosenbaum a synové, továrna uměleckého nábytku*. Zaměstnávají na sedmdesát stolařů, truhlářů a řezbářů, kteří vyrábějí ložnice, jídelny, pánské i obývací pokoje. Jejich speciální slohová zařízení bytů jsou prvotřídní, odbyt mají v celé republice a věhlas i v Rakousku. Přitom jejich otec začínal jen se třemi lidmi, měl stolařskou firmu, kterou ale po Velké válce hlavně díky Hugovi vyšrouboval tam, kde je dnes. A když zemřel, dělili se s Ottou o veškeré výdělky jen oni dva, napůl – byť stejnou práci neodváděli. A Hugovi bylo navzdory tomu pořád, v posledních letech víc a víc, Ottou i jeho ženou Bertou předhazováno, že by měl svůj podíl přepsat na své tři synovce, když sám nemá pokračovatele. A prý: „Ví Bůh, že bychom vám to přáli, ale ve vašem věku už zázraky nečekejte. Vždyť Judita má čtyřicítka na krku! A pakliže se továrna jmenuje *Rosenbaum a synové*, tak řekni sám, máš ty nějakého syna?“

Hugo při té připomínce musí pevně semknout čelisti. Sedne za svůj pracovní stůl a raději se prohrabuje papíry, řeší zakázky do Českých Budějovic a do Kutné Hory, odkud přišly objednávky na manželské postele a noční stolky s vyřezaným